

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Ефективним засобом подолання наслідків фінансово-економічної кризи є перехід економіки України на інноваційну модель розвитку. Саме криза показала всю небезпеку і безперспективність орієнтування на експортно-сировинну модель, причому перехід до розвитку економіки на засадах інноваційності залежить від ефективності зусиль як держави, так окремих суб'єктів господарювання. Інноваційна активність вітчизняних підприємств є недостатньою, а темпи її зростання низькими. Про низьку інноваційну активність підприємств свідчать показники обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні. У загальному обсязі промислової продукції лише 3,8 % мають ознаки інновацій (в Євросоюзі – 75 %). Кількість підприємств, які провадили інноваційну діяльність у 2015 році зменшилася на 785 підприємств порівняно з 2014 роком і становила 824 підприємства проти 1609.

Для визначення існуючих проблем та розробки напрямків по активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств були виявлені наступні тенденції:

1) Україна має істотний кадровий потенціал, який може послужити основою для побудови економіки, заснованої на знаннях, але через відсутність ефективної системи стимулювання відбувається еміграція кваліфікованих фахівців за кордон, переважно, це країни ЄС та США.

2) низький рівень наукомісткості продукції, виробленої в промисловості, що є незадовільним порівняно із зарубіжними країнами. Інноваційна діяльність України порівняно з розвиненими країнами, що забезпечують до 85–90 % приросту валового внутрішнього продукту через виробництво й експорт наукомісткої продукції, перебуває на досить низькому рівні й на світовому ринку високотехнологічної продукції, що оцінюється в 2,5–3,0 трлн. дол., її частка становить приблизно 0,1 %.

3) переважання винаходів, спрямованих на підтримку або незначне удосконалення існуючих видів техніки і технологій. Результати дослідження показали, що кошти витрачаються в основному на поступове вдосконалення існуючого продукту (43 % респондентів). Тільки 16 % з числа досліджених підприємств впроваджують нововведення, серйозно змінюють і покращують якість. Вдосконаленням ж виробничого процесу займається ще менша частка респондентів – 9 %.

4) неефективна інноваційна інфраструктура яка не охоплює всі етапи та стадії інноваційного процесу та не має системного підходу для забезпечення відповідними послугами у сфері інноваційної діяльності. Саме взаємодія та врахування інтересів усіх учасників інноваційної діяльності дозволить злагоджено і ефективно працювати для досягнення поставлених цілей, в тому числі цілей активізації інноваційної діяльності підприємств.

5) збільшення числа заявок на отримання охоронних документів у сфері промислової власності. Протягом 2016 року спостерігається зростання активності в поданні заявок на корисні моделі, промислові зразки та знаки для товарів і послуг за національною процедурою. Загальна кількість заявок на об'єкти промислової власності зросла на 8% порівняно з 2015 роком і становила більше ніж 51,5 тис. заявок, що свідчить про зацікавленість все більшого числа правовласників в захисті результатів своєї інтелектуальної діяльності.

Також однією із головних причин інноваційної пасивності вітчизняних промислових підприємств є недоліки в існуючих підходах, принципах і методах щодо практичного використання нових технологій в процесі управління інноваційною діяльністю.

На основі виявлених вище тенденцій, які склалися з провадженням інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств запропоновано ряд напрямків активізації інноваційної діяльності підприємств:

1. Визнання пріоритетності інноваційних факторів для підвищення, як конкурентоспроможності, так і ефективності діяльності підприємства в цілому. Найбільшою проблемою, яка склалася на сьогодні є не стільки недостатність фінансування, скільки відсутність навичок інноваційного менеджменту. Головною проблемою залишається розірваність зв'язків між основними учасниками інноваційного процесу, інформаційна непрозорість, наслідком чого є низька мотивація, як до розробки, так і фінансування інновацій.

2. Правова охорона інноваційних ідей. Результати інноваційної діяльності працівників – це конкурентні переваги підприємства та завдання будь-якого підприємства – їх захищати. Без забезпечення надійного правового захисту результатів інноваційної діяльності ставиться під загрозу можливість їх ефективного використання.

3. Інформаційна взаємозв'язок. При здійсненні інноваційної діяльності створюються інтенсивні інформаційні потоки, які задовольняють потреби окремих управлінських служб. У систему управління підприємством необхідно закладати підхід, заснований на використанні інтегрованої інформаційної системи, що забезпечує єдину базу для всіх підрозділів даного підприємства.

4. Активна і новаторська участь кожного співробітника в підвищенні ефективності інноваційної діяльності та конкурентоспроможності продукції.

Виконання даного принципу передбачає використання різних методів матеріального і морального стимулювання в тому числі: встановлюючи заздалегідь високу заробітну плату і отримуючи в результаті відповідну високу якість; застосовуючи премії і нагороди за високі досягнення у сфері підвищення інноваційної активності; враховуючи індивідуальний потенціал і реальний внесок кожного у підвищення і забезпечення необхідної якості продукції; розвиваючи конкурентоспроможність у роботі з підвищення і забезпечення високої ефективності між окремими працівниками, підрозділами і підприємствами.

5. Зацікавленість в результатах своєї праці всіх суб'єктів інноваційної діяльності. Все більший інтерес набувають внутрішні мотиви, що стимулюють інноваційну діяльність. До них можна віднести наступні: бажання реально відчувати результати своєї роботи, мати можливості для творчого пошуку, проявляти ініціативу, відчувати підтримку своєї новаторської діяльності з боку підприємства: як у формі матеріально-фінансового забезпечення ініційованих новаторами проєктів, так і в формі соціального визнання їх особливої ролі в організації.

6. Державна підтримка інноваційної діяльності. вона дозволить визначити місце наукової і науково-технічної діяльності в державі, суспільстві, економіці; правовий статус науковця; множинність джерел фінансування підприємств, принципи управління науковою діяльністю, основні форми впливу органів державної влади на різних рівнях у сфері науки; відобразити правові основи регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва.

Активізацію інноваційної діяльності необхідно здійснювати також на всіх етапах життєвого циклу інноваційної діяльності, тобто вона повинна пронизувати всі його стадії і включати наступні етапи: НДДКР; виробництво; реалізація; експлуатація (споживання); утилізація.

Здійснення активізації на кожному етапі життєвого циклу інноваційної діяльності забезпечує охоплення всього комплексу стадій і етапів процесу інноваційної діяльності. Результативність активізації інноваційної діяльності багато в чому залежить від методів, які будуть використані при її проведенні. При цьому під методами розуміються способи і прийоми здійснення управлінської діяльності та впливу на персонал підприємства для досягнення істотних результатів при активізації інноваційної діяльності.

У розвиток методів активізації інноваційної діяльності промислових підприємств можна виділити наступний спосіб – формування груп з активізації інноваційної діяльності. Група по активізації інноваційної діяльності – це група співробітників різних підрозділів, які регулярно збираються і протягом певного часу обговорюють проблеми, пов'язані з активізацією інноваційної діяльності. Основною метою всієї теоретичної і практичної діяльності з організації таких груп є забезпечення перемоги в конкурентній боротьбі і підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основними цілями діяльності груп по активізації інноваційної діяльності є:

1. Знаходити додаткові можливості для ефективного вирішення проблем активізації інноваційної діяльності з боку працівників і лінійного керівництва нижчого рівня, сприяти їх саморозвитку.

2. Створити таку атмосферу, в якій посиляться свідоме ставлення кожного співробітника до існуючих недоліків на підприємстві.

3. Функціонувати як «ядра» загальної системи управління, що забезпечить підтримку та впровадження політики активізації інноваційної діяльності підприємства.

З метою активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств необхідно: постійно здійснювати відбір та моніторинг найбільш значущих чинників і показників по її оцінці; встановлювати взаємозалежності між цими факторами і ступенем інноваційної діяльності підприємств; на основі виявлених зв'язків виробляти рекомендації щодо поліпшення становища в цій галузі.

Активізація інноваційної діяльності підприємства нерозривно пов'язана з підготовкою висококваліфікованих фахівців, здатних розробляти і впроваджувати нововведення. Необхідно вдосконалювати систему зміцнення кадрового потенціалу, раціонального використання наявних трудових ресурсів, перепідготовки працівників з великим трудовим стажем і також підготовки кадрів нового покоління, які добре знають закони ринкової економіки, що добре орієнтуються в ситуаціях та законах на ринку. Важливо відзначити, що активізувати інноваційну діяльність промислових підприємств можна, тільки безперервно контролюючи готовність їх до перетворень. Необхідно стимулювати як у керівників, так і у фахівців промислових підприємств їх підприємницькі здібності до застосування нових методів організації та управління.

Інновації дають поштовх для економічного, технологічного, політичного, екологічного та соціального розвитку суспільства. Розроблення нових методів та підходів до здійснення інноваційної діяльності, впровадження нових принципів інноваційного розвитку, а також визначення внутрішніх бар'єрів на підприємстві, які стримують упровадження інновацій, є необхідними передумовами розвитку ефективної та прибуткової діяльності підприємств та економіки держави в цілому.